

ЗБЕРЕЖЕННЯ І ВІДРОДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОЇ ШКОЛИ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Герасімова Д. Л.,

Доцент,

djavida@ukr.net, ORCID: 0000-0001-5073-8474

Рахубенко Г. Л.,

mida74@ukr.net, ORCID: 0000-0002-2698-9051

Одеська державна академія будівництва та архітектури

Анотація. Стаття присвячена питанням збереження та відродження традицій мистецьких «шкіл» у професійній підготовці художників. Основна увага звертається на індивідуальний творчий розвиток, регіональне розташування та академічну спрямованість студентів в умовах реалізації сучасних стандартів та освітніх програм.

Різноманітність запропонованої сучасної образотворчої культури створює труднощі для адекватного сприйняття об'єктів як сучасної, так і традиційної художньої культури молоддю. Спостерігається поступове витіснення справжніх цінностей класичного мистецтва.

Виникає потреба у збереженні традицій Української культури, яка межує з відсутністю механізму реалізації цього, який бачиться у відродженні та подальшому збереженні мистецьких шкіл. Відродження традицій художньої освіти та їх використання передбачає вивчення самих традицій, відновлення цілісної картини їхнього розвитку у різні конкретно-історичні періоди.

Ключові слова: образотворче мистецтво, художня освіта, традиції художніх шкіл, професійна підготовка, сучасний художник, процес навчання, творчий розвиток особистості.

Вступ. Актуальною є проблема та методи вирішення збереження та розвитку особливостей навчання студентів образотворчому мистецтву, що сприяють збереженню та передачі традицій художньої освіти, як засобу професійної підготовки фахівців, розвитку навичок аналізу та перцепції в умовах сучасної художньої культури.

Аналіз проведених досліджень свідчить, що традиції художньої освіти не були достатньо представлені, як предмет наукових досліджень. Мають місце суперечності в думках щодо доцільності підготовки конкурентоспроможних фахівців художнього профілю, пов'язаних з педагогічними традиціями, національною та регіональною ідентичністю, з одного боку, та не потрібністю цих традицій у сучасному суспільстві, з іншого боку.

Сутність традицій художньої освіти проявляється у тому, що вони забезпечують збереження самої системи художньої освіти, зберігають принциповий підхід до визнання необхідності художньої «школи», сприяють вивченню найкращих досягнень художньої практики, сприяють збереженню спадкоємності художньої педагогіки, беруть участь у формуванні творчої особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історія показала, що шлях заперечення старого, скасування багатовікових традицій академічних художніх «шкіл» не виведе художньої освіти на новий якісний рівень. О.В. Ковальчук у своїй дисертації (Історія живописного факультету НАОМА та його роль у вихованні художніх кадрів та формуванні національної живописної школи України 1917-1941 років пише: «Існування на Україні трьох художніх інститутів: Київського, Харківського і Одеського – зумовлювало нормальну творчу

конкуренцію. ... Децентралізація художньої освіти сприяла поживленню мистецького життя в різних регіонах країни і виробленню у кожному із навчальних закладів оригінальних педагогічних методик та власної живописної школи.» [1]. Р. Т. Шмагало (Мистецька освіта в Україні середини ХІХ- середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції) «Українське мистецтво ...перебувало у стані безперервного напруженого пошуку... Воно відчуло ... покликання бути активним чинником творення нового образу ... Це осмислення масштабності творення викликало масштабність творчості, в якій мистецькі здобутки всієї минувшини і народної традиції переплавлялися в горнилі сучасності, озаріннями своїми сягаючи надсучасності» [2]. Традиції художньої «школи» Одеси розкрити в монографії Ю. П. Валюка (Лінія наступності) «Одеса славиться, як місто багатой живописної культурної традиції. Природа південного морського міста створила великий діапазон жанрів: від імпресіоністичного, опосередкованого освітленням кольору до декоративного міцного з чистих фарб.» [3]. Для чого необхідна наявність різних художніх «шкіл» висвітлюється Л. Л. Савицькою (На шляху оновлення. Мистецтво України у 1890-1910-ті рр.) [4]. О. М. Друганової (Приватна ініціатива в освіті України (історично-педагогічний аспект)) [5] тощо.

Основний матеріал і результати. Однією з ймовірних причин зниження рівня загальної культури, що спостерігається, є руйнування історичних зв'язків і наступності традицій. Культура відображає у формі традицій норми та правила, цінності та ідеали. Ставлення до себе та до навколишнього світу виховує школа та традиції - універсальні механізми соціальної спадщини, що здійснюють зв'язок минулого із сьогоденням та майбутнім. Що слід розуміти під терміном традиція та «школа», і наскільки велике їхнє значення у сучасному художньому процесі та в академічній освіті загалом?

Називаючи певний напрямок в образотворчому мистецтві, використовуючи термінологію «школа», маємо на увазі систему художньої освіти, що діє протягом певного часу в тому чи іншому регіоні, яка має свої переваги. Школа має такі ознаки: відданість певній традиції, передача професійних навичок від майстра учням, географічні та кліматичні особливості.

Цей термін використовується в історії мистецтв досить часто для характеристики напрямків у мистецтві, що виникають, протягом багатьох століть, починаючи з Відродження (флорентійська школа, падуанська школа, венеціанська, умбрійська, голландська, французька школи і т.д). Усі вони мали на чолі талановитих майстрів, розвивалися, з урахуванням академій, і спиралися на традиції свого регіону.

Традиція - поняття, що визначає різноманітні форми впливу минулого на сучасне та майбутнє [6]. Це специфічна освіта, що забезпечує наступність зв'язків і відносин, у межах соціальної організації, і навіть деякі історично зумовлені форми організації та регулювання життя. Традиції художньої освіти - це сукупність педагогічно організованих відносин, що передаються та відтворюються в процесі засвоєння знань та навичок у галузі образотворчого мистецтва.

Отже, щоб вирішити проблеми занепаду та зниження рівня сучасної культури в освіті та почати з відродження її духовних основ потрібно вивчити передовий педагогічний досвід минулого, використати педагогічні традиції дореволюційної художньої школи.

Такою школою в Україні є Одеська школа, заснована 1890 року, яка успадкувала традиції, сформульовані майстрами «Товариства південно-руських художників», а потім доповнені членами авангардистських груп початку ХХ століття. Її активними учасниками та творцями були К. Костанді, П. Нілус, Г. Головков, Н. Кузнецов, Т. Дворніков, Є. Буковецький, Г. Ладиженський [7].

Одеська школа завжди була більш відкритою для сприйняття нових тенденцій, за рахунок мультикультурності та територіального розташування. Ця тенденція зберіглася протягом усього часу існування Одеської школи, починаючи з «батьків-засновників» – Товариства образотворчих мистецтв, мета якого була розвинути смак та поняття про

живопис у всіх станах громадян. Традиції Одеської школи продовжили у ХІХ і ХХ сторіччі та зробили відомою у всьому світі О. Шовкуненко, К. Ломикін, О. Гавдзінський, Д. Фруміна, М. Литвиненко, Г. Мещерякова.

Говорячи про особливості одеської школи, Ю. Єгоров виділяв три головні риси – наявність традиції, яку пов'язував головним чином з імпресіонізмом; «перекликанням з французькою школою живопису» та «живі відчуття від Одеси з її повітрям, виглядом та настроєм». Її відмінна особливість – цілісність форми, яка, незважаючи на будь-які трансформації, ніколи не втрачає своєї стійкості, зберігаючись не подрібненою [8]. Традиції південно-руської школи йшли від вчителів до учнів. Представниками школи були майстри, які вміли працювати самі. Серйозність розмови визначалася особистими пошуками кожного з них, звідси – атмосфера мистецтва, а не школярства [9].

У сучасній художній освіті діють інновації, які неможливо в навчальному процесі здійснити в реальності, а за результати навчання студентів педагоги продовжують нести професійну відповідальність. Виникає необхідність поряд з інноваціями дотримуватись тих традицій у навчанні образотворчому мистецтву, які були перевірені поколіннями.

Основною проблемою задля збереження традиційної освіти стала активізація самостійності студентів, що призвела до зниження частки аудиторної роботи з викладачем. В результаті педагог не може передати свій багатий досвід студентам, і тому вони самостійно досягають образотворчу грамоту.

Впровадження європейської системи освіти та перехід на дисципліни за вибором студента, он-лайн навчання, робить з професійно освіченого студента, менеджера з мистецтва. Порівняльний аналіз рівня навчальних завдань з малюнку та живопису наочно показує стрімке падіння рівня підготовки. Навчальні завдання виконані без належного завершення. Проблема у композиції, пропорційній побудові, передачі матеріальності та тонових відносин. У результаті глядач, який прийшов на виставку таких художників, нічого не розуміє, тому що в багатьох творах сучасних художників і розуміти нічого, оскільки немає сенсу і образного втілення. І найстрашніше, що це поширюється у світовій практиці, пропонуються виставки абстрактного мистецтва дітям з 5-7 років, випускаються каталоги для дітей дошкільного віку, де немає образу, позбавляючи радості впізнавання. Руйнується стабільна основа художнього «образного» мислення. Стає все «без образно». Адже завдання будь-якого з мистецтв – створення образу. Художня освіта, як система містить в у собі як розвиток емоційно-чуттєвої сфери, заснованої на сприйнятті естетично обумовлених явищ довкілля, так і формування специфічної здатності розуміти і мислити категоріями і поняттями, основою яких стає художній образ. Не кожен може і повинен навчитися малювати, але кожен має отримати уявлення про мистецтво та навчитися зчитувати його і спілкуватися з ним. У результаті народжується оригінальний і неповторний внутрішній світ людини.

Вкрай дбайливо треба ставитися до здобутків вітчизняної художньої школи. Звичайно, не всі закладені в систему професійного навчання принципи вдається зберегти в недоторканності. Але досі кафедра образотворчого мистецтва в Одеській державній академії будівництва та архітектури підтримує традиції передачі майстерності безпосередньо від учителів до учнів протягом багатьох років (Рис. 1, 2).

Суворе дотримання навчальних планів та годин роботи в аудиторії не профільних дисциплін доводиться компенсувати вечірніми заняттями та роботами у гуртках зі спеціалізації. Відмінною рисою сучасної академічної Одеської школи визнається суворе дотримання зразків. Це наукові основи побудови композиції, переважання тону над кольором у колориті, дотримання загальної плями. Вимога педагогів набагато вища за компетентності, закладені в освітню програму.

Рис. 1. «Чорне море.Одеса», Ю.Єгорова.1990 р.

Рис. 2. «Полудень», А. Горбенко . 1988 р.

Традиційними залишаються педагогічні прийоми, які використовує викладач під час занять. Викладач сам є практикуючим художником, майстром своєї справи і може двома-трьома мазками поправити та «оживити» навчальну роботу, це може коштувати безліч довгих пояснень. Збережено роботу з натурою, без якої навряд чи можна освоїти складне ремесло художника. Обов'язковими, як і заведено, в одеській школі є роботи на пленері [10]. Одеським художникам притаманний величезний інтерес до пейзажу та вірність природі. Значний вплив має характер Одеського берегового ландшафту з особливостями освітлення та кольору. Завдяки пленеру та захопленню імпресіонізмом, живописці Одеси прагнуть передачі світла, простору та чистоти кольору. Деяка незавершеність робіт надає їм свіжість, легкість і безпосередність сприйняття, ніби глядач на власні очі побачив той чи інший куточок природи і зберіг його швидкоплинний образ у пам'яті. Робота на пленері, де освітлення змінюється щохвилини, передбачає етюдну форму (Рис. 3, 4).

Рис. 3. Картина. К. Костанді «Сонячний день», 1910 р.

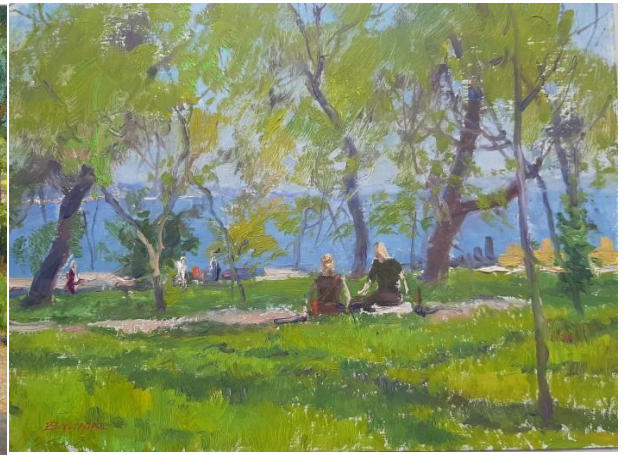

Рис. 4. Картина Ю. Валюк «Ранок вихідного дня у Парку Шевченка», 2024р.

Традиції Одеської школи живопису передаються разом із досвідом художників та педагогів кафедри образотворчого мистецтва. Це відомі в Україні художники А.О. Горбенко, С.А. Горбенко, В.Г. Полнобродський, М.Д. Потужний, Ю.П. Валюк, Д.Ю. Жижин, В.К. Крадя, викладацький склад поповнювався за рахунок власних випускників Є.М. Божко, Г.В. Акрідіна, Г.Л. Рахубенко та ін. Їхні роботи є частиною культурної спадщини Одеси. Настрій у картинах одеських художників створюється насамперед переважанням виразних, гармонійних форм, ідеально укомпонованих на полотні та особливим південним колоритом.

Одеську школу характеризує ліричність, що уникає драматизму, сила емоцій виражена не експресивно, через найтонші тональні співвідношення, що уникають контрасту, перевагу тонкощі ніж яскравості.

Традиції Одеської школи передаються всередині академічного середовища, виховуючи високу художню естетику майбутнім художникам та любов до вітчизняної культури, яку вони мають передати своїм учням. У цій спадкоємності запорука збереження кращих традицій одеської школи, творам якої притаманні легкість дихання, чистота кольору та особливе світло, що живе в пам'яті – світло юності та надій, світло південного сонця, світло радісне, світло, яке художник зберігає у своєму серці все своє життя. Продовження традицій можна спостерігати і в дипломних роботах студентів, які свідчать про передачу досвіду молодій плеяді художників (Рис. 5, 6).

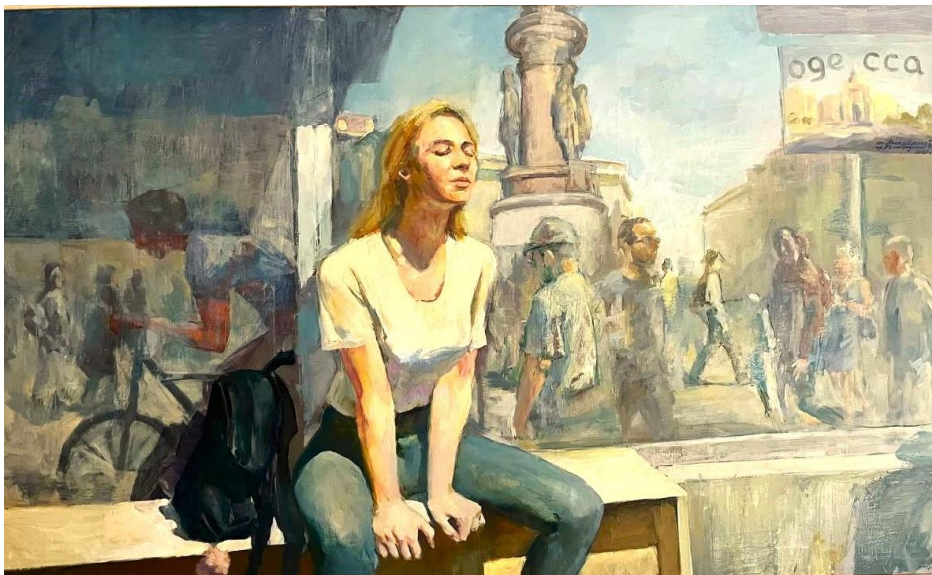

Рис. 5. Дипломна робота ст. Д.О. Михайленко

Рис. 6. Дипломна робота ст. Ю.І. Щедельської

Висновки: Одне з головних завдань реалізації програм міністерства розвитку та художньої освіти полягає у виявленні, вивченні та використанні глибинних механізмів, що забезпечують наступність у розвитку культури, збереження та збагачення її етнічних, національних та загальнолюдських цінностей. Цим механізмом є використання традицій художньої освіти, що сприяє підвищенню якості художньої освіти, сприяє формуванню духовно розвинутої особистості, яка володіє самостійним творчим мисленням та професіоналізмом.

І як зазначено у назві статті, аналізуючи питання спадщини «школи», ми описували ситуацію в Одеському регіоні, який добре знаємо. Але вважаємо при цьому, що образотворче мистецтво інших регіонів України також має свої особливості, що склалися під впливом професійних художніх інституцій, що існують там, або шкіл, про що говорять міжрегіональні виставки, які регулярно організовуються ООНСХУ, що яскраво демонструють наявність видових, тематичних, жанрових, стилістичних особливостей у образотворчому мистецтві кожного регіону.

Література

[1] О.В. Ковальчук. Історія живописного факультету НАОМА і його роль у вихованні мистецьких кадрів та формуванні національної живописної школи України 1917-1941 років: дисертація канд. мистецтвознавства: 17.00.05 / Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Київ, 2003.

[2] Р.Т. Шмагалю. Мистецька освіта в Україні середини ХІХ- середини ХХ століття: структурування, методологія, художні позиції: дис... д-ра мистецтвознавства: 17.00.06 / Львівська національна академія мистецтв. Львів, 2005.

[3] Ю.П. Валюк Лінія наступності: альбом-монографія. Одеса, 2024, 296 с.

[4] Л. Л. Савицкая. На пути обновления. Искусство Украины в 1890-1910-е гг. / Л. Л. Савицкая. – Харьков, 2006.

[5] О. М. Друганова. Приватна ініціатива в освіті України (історико-педагогічний аспект): Монографія. Харків : ДИВО, 2008, 556 с.

[6] В. І. Шинкарук. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002, 742 с.

[7] Часть 5. «Искусство Одессы». [Электронный ресурс]. Доступно: https://kruk.odessa.ua/wp-content/uploads/book_oz/odess_ru/razdel5.pdf

[8] Е. Деменюк. «Изящные искусства против процентной нормы. Об Одесской рисовальной школе». [Электронный ресурс]. Доступно: <https://art-on-line.com.ua>

[9] В.А. Афанасьев, О.М. Барковская. Товарищество южнорусских художников: библиогр. справочник: Изд. 2-е, испр. и доп. Одесса, 2014.

[10] М. Верховецкая. К 160-летию со дня рождения знаменитого художника К.К. Костанди. (Институт Лиги Культуры и социального содружества Одесский Дом-Музей имени Н.К. Рериха Лига культуры №1, Астропринт, Одесса, 2012.

References

[1] O.V. Kovalchuk. The history of the painting faculty of NAOMA and its role in the education of artistic personnel and the formation of the national painting school of Ukraine in 1917-1941: candidate's thesis. art studies: 17.00.05 / National Academy of Fine Arts and Architecture, Kyiv, 2003.

[2] R.T. Whipped Art education in Ukraine in the mid-19th-mid-20th centuries: structuring, methodology, artistic positions: PhD in Art Studies: 17.00.06 / Lviv National Academy of Arts. Lviv, 2005.

[3] Yu.P. Valyuk Line of succession: monograph album. Odesa, 2024, 296 p.

[4] L. L. Savitskaya. On the way to update. Art of Ukraine in the 1890s-1910s. / L. L. Savitskaya. - Kharkiv, 2006.

[5] O. M. Druganova. Private initiative in the education of Ukraine (historical and pedagogical aspect): Monograph. Kharkiv: DYVO, 2008, 556 p.

[6] V. I. Shinkaruk. Philosophical encyclopedic dictionary. Kyiv: Grigory Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine: Abrys, 2002, 742 p.

[7] Part 5. «Art of Odessa». [Electronic resource]. Available: https://kruk.odessa.ua/wp-content/uploads/book_oz/odess_ru/razdel5.pdf

[8] E. Demenyuk. «Fine arts against the interest rate. About the Odessa Drawing School». [Electronic resource]. Available: <https://art-on-line.com.ua>

[9] V.A. Afanasyev, O.M. Barkovskaya. Society of South Russian artists: biobibliogr. reference book: Izd. 2nd, ex. and additional Odessa, 2014.

[10] M. Verkhovetskaya. To the 160th anniversary of the birth of the famous artist K.K. Kostandi. (Institute of the League of Culture and Social Commonwealth, Odessa House-Museum named after N.K. Roerich, League of Culture No. 1, Astroprint, Odessa, 2012.

RETENTION AND RESURGENCE OF THE TRADITIONAL SCHOOL IN CONTEMPORARY EDUCATION

Gerasimova D. L.,

Associate Professor,

djavida@ukr.net, ORCID 0000-0001-5073-8474

Rahubenko G. L.,

mida74@ukr.net, ORCID0000-0002-2698-9051

Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture

Abstract: The article focuses on the preservation of traditional art schools of regional significance, individual creative development, and academic orientation of students in the context of the implementation of modern standards and educational programs. The main problem of preserving the traditions of art "schools" in the professional training of artists is the lack of a mechanism for implementing this process.

The essence of the traditions of art education is that it ensures the preservation of the art education system itself, supports a principled approach to the recognition of the need for an art "school", promotes the study of the best achievements of art practice, contributes to the continuity of art education and pedagogy. For this, classical methods of teaching art disciplines are used, which is a challenge in modern realities, through the introduction of innovative teaching methods, such as free choice of disciplines, online learning, reduced classroom hours with a teacher. The path of denying the past and abandoning the traditions of academic art "schools" will not raise art education to a new qualitative level. The stable basis of artistic "figurative" thinking, which is the basis of the artist's profession, is being destroyed. Visual analysis of the works vividly demonstrates the decline in the quality of drawing, painting and composition and the transition to a colored abstract spot.

In this regard, it is necessary to be extremely careful about the experience of the national art school and to respect the long-term achievements of the South Odessa school of painting. The traditions of the Odessa school of painting were formed on the basis of the experience of outstanding world-class artists who worked in Odessa and founded the southern school of K. Kostandi, P. Nilus, G. Golovkov, N. Kuznetsova, T. Dvornikov. , E. Bukovetskyi, H. Ladyzhenskyi. A distinctive feature that recognizes strict imitation of samples is the basis of the construction of the composition, the predominance of tone over color in the composition, and adherence to the general stain. Thanks to plain air and passion for impressionism, Odessa artists strive to convey light, space and purity of color, which distinguishes them from the general mass with their territorial location and seascape.

The result of preserving the traditions of art education will be an increase in the quality and level of artistic works. The personality of the artist will be formed with his own creative thinking and professionalism.

Key words: fine art, art education, traditions of art schools, professional training, contemporary artist, learning process, creative development of personality.